

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 575141/19

ב"ה

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק אושינסקי — אב"ד, הרב דוד גרוזמן, הרב אברהם דב זרביב

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד טל זלץ)
נגד
הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אורי נחמני)

הנדון: סידור גט טרם פסיקה כתובה בתום ההליך לחלוקת זכויות בבית המשפט

החלטה

בפנינו תביעת גירושין הדדית. הצדדים פרודים כבר כחמישה חודשים. הכתובה בסך 540,000 ש"ח. בבית המשפט מתנהל הליך רכושי הדדי, כולל איזון משאבים, מונה אקטואר, יש תביעה לפירוק שיתוף, וקבוע דיון למועד קרוב.

כאמור בהחלטת בית הדין מיום י"א בכסלו תשע"ז (19.12.16), שני הצדדים מסכימים להתגרש, אך האישה באמצעות בא כוחה מבקשת שתביעת הכתובה תידון לפני הגט.

בית הדין הציע הצעתו לסיום ההליך, אך בהודעה שהתקבלה בבית הדין הביעה האישה את התנגדותה להצעה. בהחלטת בית הדין מיום כ"ח בכסלו תשע"ז (28.12.16) ביקש בית הדין את תגובת הבעל לאחר שישקול את ההשלכות שעל הפרק. תגובת הבעל הגיעה לבית הדין בד' בטבת תשע"ז (2.1.17) בה נאמר כי חרף התנגדות האישה, שב הבעל ומבקש כי הצדדים יתגרשו עתה והכתובה תידון לאחר הגט.

למעשה בין הצדדים קיימת מחלוקת עקרונית, האם יש לסדר גט בתחילה ולהותיר את הדיון על הכתובה לאחר הגט ולאחר שיתבררו תוצאות התביעה הרכושית, כדרישת הבעל, או שמא יש לדון בכתובה תחילה טרם סידור הגט, כדרישת האישה.

ובכן, בית דין דנן כבר אמר דברו בסוגיה עקרונית זו (החלטה מאת אב"ד הרכב זה שפורסמה זה מכבר) בתיק 514847/9.

ונבאר ההחלטה הספציפית בנוגע לתיק שלפנינו.

הנידון העומד בפנינו הוא, האם יש להיענות לבקשת האישה לעכב את סידור הגט עד מתן החלטה בענין הכתובה, או לא. נציין, כי במקרה שלפנינו מתנהל במקביל הליך של פירוק שיתוף ואיזון זכויות בבית המשפט, כאשר ידוע נהוג בתי הדין כי אין האישה זכאית לכתובתה אם קיבלה זכויות יתרות מהבעל על פי פסיקת הדין האזרחי שאינו על פי דין תורה, ואם כן ההחלטה בעניין הכתובה לא תוכל להינתן לפני סיום ההליך הממוני בבית המשפט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שיטות הראשונים בדין סידור גט קודם סילוק דמי הכתובה

השיטות בדין זה הינן ידועות (עיין בפסקי דין רבניים כרך י"ח עמוד 37 ואילך, עיין דברי אב"ד הרכב זה במסגרת נימוקי פסק דין בתיק מספר 514847/9, ועיין בפסק דין בית הדין נתניה בתיק מספר 289160/5 וכן עיין פסק דין בית הדין הגדול בתיק מספר 1030950/3). להלן יובא תמצות השיטות קודם שנברר את טעמי הדין והתקנה.

כתב הרשב"א בתשובה (חלק א סימן אלף רנד):

שמעתי משם הגאון ז"ל שאין אדם רשאי לגרש את אשתו אם אין לו לפרוע כתובתה, כן מצאתי לרב אלפסי ז"ל בתשובה, והביא ראייה ממה ששנינו (כתובות נא ע"א): "לקתה חייב לרפאותה, אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה – רשאי." אבל שלא בכתובתה אינו רשאי. ואם לא קיבל עליו את הדין מנדין אותו, זה לשון התשובה.

וכן כתב בשו"ת התשב"ץ (חלק ג סימן רכז):

הגאון כתב שאין אדם רשאי לגרש אשתו אם לא יפרע לה כתובתה, וכן נמצא בתשובה להרי"ף ז"ל, והביא ראייה ממה ששנינו לקתה חייב לרפאותה וכו', ויש לי ראייה לזה, דאמרין 'נתנני ה' בידי לא אוכל קום – זו אישה רעה וכתובתה מרובה" כדאיתא בפרק הבא על יבמתו (יבמות סג ע"ב), וכן מההוא עובדא דשלהי אגדת הניזקין (גיטין נח ע"א), וכן מעובדא דרבי יוסי הגלילי בירושלמי שהיתה אשתו רעה, ורבי אלעזר בן עזריה הלוח לזו מעות לפרעה, כדאיתא בפרק אלמנה ניזונת (ירושלמי כתובות פרק יא ה"ג), ובויקרא רבה בפרשת הר סיני [=פרשת בהר] ובראשית רבה בפסוק "אעשה לו עזר כנגדו". מכל הני משמע שאינו יכול לגרשה אלא אם כן פורע אותה.

ואילו מדברי הרא"ש בתשובה (שו"ת כלל מב סימן א) נראה לכאורה שחולק עליהם, וזה לשונו:

על ראובן שנשא אישה ושהה עמה יותר משנתיים, ונודע לו שהיא נכפית והוציאה מביתו, והיא תובעת ממנו שאר כסות ועונה, והוא משיב שהדבר ידוע שאין הדעת סובלתה להסתופף אצלה, גם סכנה יש בדבר. וחפץ לגרשה וליתן לה כל אשר לו, ועני הוא ואינו משיג [ליתן לה כתובתה]. אמת הוא שחכמי הגמרא אמרו בין שנולדו בו מומין גדולים בין שנולדו בו מומין קטנים כופין אותו להוציא [...] במה שהאיש כופין אותו להוציא אף האישה כופין אותה לקבל גט. ואם תמאן לקבל – ימנע ממנה שאר כסות ועונה, ואינה יכולה לומר אין רצוני לקבל גט עד שייתן לי כתובתי, דזו אינה טענה, כיון דמן הדין חייבת לקבל גט כאשר הוכחתי – נמצא פריעת חוב כתובתה הוי כשאר חוב שהיה מחויב לה, והנמצא אתו ייתן והמותר כאשר תשיג ידו.

הרמ"א באבן העזר (סימן קיט סעיף ו) פסק כשיטת הרא"ש:

ואפילו אין לו לשלם לה הכתובה ונדונייתה, אינה יכולה לעכב משום זה הגירושין, אלא תתגרש ותתבע אותו מה שחייב לה.

נראה לכאורה שהכריע כי הרא"ש אכן חולק על הרשב"א והרי"ף הנ"ל.

דעת מרן השו"ע אינה ברורה, שהרי לא הביא את דעת הרשב"א והרי"ף להלכה, ואף לאחר שהביא את דעתם בב"י כתב עליהם בבדק הבית:

ואינם נראים דברי סמכא דלא לישתמיט חד מהפוסקים המפורסמים לכתוב כן אפילו ברמז, והראיה שהביא מידחיא בגילא דחיתתאה כמבואר למבין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(והתשובה כתובה) [וכמה תשובות כתובות] בשם הגדולים ואינה שלהם וכדאמרין בפרק ב' ביבמות (כב.) לאו מר בריה דרבינא חתים עלייהו, וכיוצא בזה כתב הרשב"א ז"ל בתשובה אחרת (ח"א סי' אלף קסו) ועיין בתשובת הריב"ש (סי' צא) שכתבתי בסוף סימן א'.

מדבריו אלה שכתב מרן הבית יוסף, וכן ממה שלא הזכיר שיטה זו השולחן ערוך, נראה לכאורה כי שיטתו היא שאין מניעה לסדר גט קודם מתן דמי הכתובה.

אולם בשו"ת ישכיל עבדי (חלק ב קונטרס אחרון חלק אבן העזר סימן א) סבר כי מרן הסתפק בדין זה וז"ל:

אחרי החיפוש מצאתי לגאון אחרון ראש רבני דעיר ואם בישראל תוניס מהר"ם שתרוג ז"ל בספר ישיב משה (חלק ב סימן רכ), שנשאל בכיוצא בזה דנדון דידן, דהבעל רוצה לישא אחרת ולגרש הראשונה וליתן לה מה שיש לו קצת מכתובתה והשאר יהיה חוב עליו, והאישה אומרת או ייתן לה כתובתה מושלם או ייתן לה ערב בעד מזונותיה ומדור בפני עצמה, ואחר כך יישא עליה אישה אחרת, ועל זה הביא דברי מור"ם ומר"ן בבדק הבית (בסימן קיט) ומה שכתב להשיג הפרי חדש על מור"ם שם, ודברי הר"ב משחא דרבנותא (בסימן קיט) שכתב שכך כתב הרדב"ז (בסימן תנח), והרשב"ץ בחוט המשולש (בסימן נד) שכתב כדברי הרשב"א, ומר"ן שהשמיט האי דינא נראה דספוקי מספקא ליה, ועל זה כתב ה"ה ז"ל וזה לשונו: וכיון דמרן ספוקי מספקא ליה ודאי דאית לן למפסק כמו שכתבו הפרי חדש ומהרי"ק והרדב"ז והרב חוט המשולש. ואחר כך מצא בספר יתר הבז בסופו שהאריך בזה והעלה להלכה דאינו יכול לגרש אם אין לו לפרוע כתובתה משלם.

לכאורה היה נראה, שהרא"ש כאמור חולק על הרשב"א והרי"ף וסובר שאין לעכב את הגט עד למתן דמי הכתובה, אך מדברי האחרונים מבואר כי אין מחלוקת, אלא שהרשב"א והרי"ף דיברו באופנים שבהם אין חיוב על האישה לקבל את גיטה או כל הכרח אחר לסידור הגט, ולכן פסקו שאין לסדר את הגט קודם תשלום הכתובה, ואילו הרא"ש שפסק שאין מניעה לסדר גט ללא תשלום הכתובה אמר רק במקרים שבהם מחויבת האישה לקבל את גיטה על פי הדין, אולם במקרים שבהם לא חל על האישה חיוב לקבל את גיטה, יסבור כדעת הרשב"א והרי"ף שאין לסדר את הגט קודם מתן דמי הכתובה.

כן הסיק החלקת מחוקק בסימן קיט ס"ק ה:

ואפילו אין לו לשלם לה הכתובה. אין דין זה מוסכם, דהא הרשב"א סי' אלף רנ"ד כתב שאין אדם רשאי לגרש אשתו אם אין לו לפרוע כתובתה, ומה שכתב הרא"ש בתשובה (כלל מ"ב) כיון דמן הדין היא חייבת לקבל גט נמצא פריעת חוב כתובתה הוי כשאר חוב וכו' באשר תשיג ידו, אפשר לומר דלא כתב כן הרא"ש אלא במקום שחייבת לקבל גט, שבא בטענת מום גדול וכיוצא, אבל במוציא לרצונו - אפשר דמודה להרשב"א.

וכן הסיק הפרי חדש בסימן קיט ס"ק ו:

וכן נראה מדברי הרא"ש (כלל מ"ב הביאה הב"י בסוף סי' קי"ז) שכתב וז"ל ואינה יכולה לומר אין רצוני לקבל גט עד שיתן לי כתובתי דזו אינה טענה כיון שמן הדין היא חייבת לקבל גט (כלומר לפי שהיא נכפית וסכנה יש בדבר) נמצא פריעת חוב כתובתה הוי כשאר חוב שהיה מחוייב עכ"ל משמע דלפי שמן הדין היא חייבת לקבל גט אינה יכולה לומר אין רצוני לקבל גט עד שיתן לי כתובתי הא לאו הכי - מצי למיטען הכי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כאמור, מרן בבית יוסף, לאחר שהביא את דעות הראשונים הסוברים שאין לסדר גט קודם מתן הכתובה, כתב: "ועיינן בתשובת הרא"ש (כלל מב סי' א) שכתבתי בסוף סימן קי"ז". ובספר יד אהרן כתב לפרש כוונתו דס"ל לבית יוסף שאין מחלוקת בין הרא"ש לבין הרשב"א והרי"ף, וכך כתב שם:

דאין כוונת מרן הבית יוסף לומר דפליג הרא"ש בתשובתו על הרשב"א והרשב"ץ, ודעתו כדעת הרא"ש שכתב שם שיכול לגרש את אשתו בעל כרחא אפילו שאין לו לפרוע כתובתה, דכבר כתב התשב"ץ (חלק ד סימן נד) דלא פליג בזה הרא"ש, ולא כתב כן אלא באישה נכפית שמגרשה מן הדין, אבל שאר נשים, אם לא מצא בה ערות דבר או פריצות אין לו לגרשה אם אין לו לפרוע כתובתה.

הרי שלדעת הפוסקים הנ"ל אין מחלוקת בין הראשונים, ולדעת כולם, כולל הרמ"א, אין לסדר את הגט כל עוד לא שילם הבעל את דמי הכתובה, אלא אם כן חויבה האישה לקבל את גיטה או שיש לגרשה על פי הדין כפי ראות עיני בית הדין שאז אין לעכב את סידור הגט.

אמנם הבית שמואל סבר כי הרא"ש חלק על הראשונים הנ"ל ובעקבותיו גם הרמ"א וזה לשונו בס"ק ו':

בתשובת הרשב"א (סימן אלף ונ"ד) כתב שאין אדם רשאי לגרש את אשתו אם אין לו לשלם כתובתה, והביא ראיה מדתנא לקתה חייב לרפאותה ואם אמר הרי גיטך וכתובתך וכו' טעמא דמסלק הכתובה אבל אם אינו מסלק הכתובה אינו יכול לגרש. ובחלקת מחוקק כתב, מתשובה זו מבואר לא כפסק רמ"א ויש לומר הרב רמ"א איירי כשיכול לגרש על פי הדין היינו דשונא אותה וזיווג שני איירי אז יכול לגרש אותה אפילו אין לו כתובה, ואף הרשב"א מודה בזה, אלא שם איירי היכא דאין ראוי לגרש, כמו בלקתה, דאין ראוי לגרש כמו שכתוב בסימן ע"ט בזה קאמר אם אין לו הכתובה אין רשאי לגרש, וכן בזיווג שני אם אין שונא אותה אז אין ראוי לגרש ואם אין לו הכתובה אין רשאי לגרש, ובתשובת הרא"ש מבואר כמו שכתב הרב רמ"א דהא כתב אפילו אחר תקנות רבינו גרשום יכול לגרש כשהיא בעלת נכפה, כי בזה לא תיקן רבינו גרשום אפילו אין לו לסלק הכתובה, שמע מינה היכא דרשאי לגרש - אינה יכולה לעכב בשביל פירעון הכתובה וכן פסק הריב"ש.

על כן, לשיטת הבית שמואל אליבא דהרמ"א, אין מניעה לסדר את הגט קודם מתן דמי הכתובה, גם כאשר אין האישה צריכה לקבל גט על פי הדין.

ועיינן בתשובת הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור (שו"ת עין יצחק, חלק א סימן עד אות יג) שדחה את ראיות הראשונים והאחרונים, ופסק כדעת הרמ"א והבית שמואל שאין למנוע את סידור הגט כשעדיין לא שילם את דמי הכתובה, וזה לשונו:

ומה שדרש כת"ר ממני להודיעו דעתי היכא דאינן רוצין הקרובים למכור הכתובה בטובת הנאה וכן היכא דאין יד הבעל משגת לדמי טובת הנאה לפי דכתובתה מרובה. ודעת כת"ר דיכולים להתירו בכהאי גוונא, הנני להשיבו כי כן דעתי מסכמת, מאחר דכבר כתבתי לעיל לדון בעיקר ראיות הרשב"א שהובא בבית שמואל (סי' קי"ט ס"ק ו') מהך דהרי גיטה וכתובתה דסילוק הכתובה מעכב הגירושין. וכתבתי לעיל דלדינא כיון דכתבו הפוסקים בריש סי' ע"ז דגם בהשליש הכתובה והגט מהני למיפטר ממזונות על כן אין הכרח כלל לראיות הרשב"א. וכיון דעיקר סמיכת הרשב"א הוא על ראיה זו, לכן כיון דלדינא לפי הכרעת הפוסקים הללו אין מקום להוכחתו ובפרט דהוכחתי כן מן התוספתא דכתובות דעל כורחך מיירי שם בלא מסר הגט לה ועל כן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ממילא יש לנו למנקט לדינא כפי הכרעת הרמ"א (בסי' קי"ט סעי' ו') בשם הרא"ש והריב"ש דאין הכתובה מעכב להגירושין.

הרי שלדעת הגאון מקובנא אין לזוז מפשטות דברי הרמ"א שאין לתלות את מתן הגט בתשלום דמי הכתובה, וכדעת הבית שמואל, ולא כדעת החלקת מחוקק ושאר האחרונים.

טעמי הדין

לאחר העיון בדברי הפוסקים שדנו בדין זה, נראה כי ישנם ארבעה טעמים להסביר את שיטת הרשב"א שיש לעכב את סידור הגט עד למתן דמי הכתובה.

א. שלא תהא קלה בעיניו להוציאה

כתב בעין יצחק, שדינו של הרשב"א שסילוק הכתובה צריך להיות קודם לסידור הגט, נובע מעיקר תקנת חז"ל שתיקנו את הכתובה בכדי "שלא תהא קלה בעיניו להוציאה", ואם אפשר יהיה לתת את הגט גם מבלי שיתן את דמי הכתובה, עדיין תהא קלה בעיניו להוציאה. ועל פי זה העלה חילוק לעניין הלכה בין עיקר כתובה ותוספת כתובה, וזה לשונו בחלק א סימן עד אות יד:

ועוד נלע"ד דאף להרשב"א דכתב דכתובה הוי עיכוב להגט יש לומר דזה אינו רק בעיקר כתובה אבל לא להתוספת. וראיה לזה מהא דנדרים (דף ס"ה ע"ב) במעשה באחד שנדר הנאה מאשתו כו' אפילו אתה מוכר שער ראשך כו' שם בגמרא שמע מינה מטלטלי משתעבדי לכתובה כו'. ואי נימא דסילוק כתובה מעכבת להגט אם כן יש לומר דאף דמטלטלי לא משתעבדי מכל מקום מוכרח למכור שער ראשו לפי דכל זמן דלא יסלק הכתובה לא יהיה יכול לגרשה לשיטת הרשב"א. וכל אחד יהיה יכול למידר הנאה מאשתו כדי דיהיה יכול לגרשה בלא סילוק הכתובה. ועל כורחך אין לחלק בזה בהך דנדרים. ומוכח מזה דבתוספת כתובה גם הרשב"א סבירא ליה דיכול לגרשה אף דאינו משלם התוספת כתובה. והטעם פשוט דדוקא בהכתובה יש לומר הסברא של הרשב"א הוא דכיון דתקנת הכתובה היה העיקר שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ולכן אם היה הדין דיהיה יכול לגרשה אף אם אין לו יכולת לשלם הכתובה, אם כן תהיה קלה בעיניו להוציאה, כיון דלא יהיה לו במה להגבות הכתובה ממנו ותיעקר עיקר התקנה בזה, על כן תקנו חז"ל דכל זמן דלא ישלם לה הכתובה דלא יהיה יכול לגרשה. וזה אינו אלא בהכתובה אבל לא בהתוספת.

דעתו של העין יצחק דהא דאסר הרשב"א לסדר גט קודם לסילוק הכתובה הוא מטעם שאם לא ננהג כך, תתבטל המטרה של תקנת כתובה שתקנו חז"ל "כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה", ומכוח זה חידש שלדעת הרשב"א יהיה חילוק בין עיקר כתובה לבין תוספת כתובה, שהרי רק תקנת עיקר הכתובה היתה "שלא תהא קלה בעיניו להוציאה" ואם אפשר יהיה להוציאה גם ללא תשלום דמי הכתובה בודאי תהא קלה בעיניו להוציאה, אך "תוספת כתובה" אינה בכלל התקנה הנ"ל (ועניינה - עיין כתובות משנה נד: ופסק השו"ע אבן העזר נה' סעיף ו'), ואם כן אין מניעה לעכב גביית "תוספת כתובה" עד אחר סידור הגט. ועיין שם באות טו שהוכיח זאת שעל דין זה לא נאמר הכלל "תנאי (תוספת) כתובה ככתובה".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב. תשלום הכתובה הוא תחליף לדמי מזונות לאשה

טעם נוסף שמצאנו באחרונים, לבאר את הדין שאין לסדר את הגט קודם שסילק את הכתובה, מובא בדברי הישועות יעקב על השו"ע. הישועות יעקב תולה מחלוקת זו שבין הרשב"א לרא"ש אם אפשר לסדר גט לפני סילוק הכתובה, במחלוקת אחרת שבין הרי"ף והרא"ש.

דהנה דעת הירושלמי היא שאף אם קיבלה האישה גט, כל שלא קיבלה כתובה זכאית לקבל מזונות מבעלה עד שישלם לה את כל סכום הכתובה. ובדעת הבבלי נחלקו הראשונים, שלדעת הרי"ף (דף ו מדפי הרי"ף לבבא מציעא) הבבלי אינו סובר כן, ואם כבר נתן לה גיטה אינה זכאית לדמי מזונות אף אם לא קיבלה כתובה, אך דעת הרא"ש (בבא מציעא פרק א סימן לד) שגם דעת הבבלי כדעת הירושלמי, שכל עוד ולא שולמה לה כתובה לא הפסידה מזונותיה. ועל פי זה ניתן להבין את מחלוקת הרא"ש והרשב"א, שהרא"ש לשיטתו שסובר שאף לבבלי לא הפסידה מזונותיה, אם כן אין מניעה לעכב הכתובה עד אחר סידור הגט, שהרי יש לה מזונות בינתיים עד פירעון הכתובה, אך הרשב"א סובר כשיטת הרי"ף, שכל שקיבלה גט, אין לה מזונות אף אם לא שילם לה כתובה, ונמצא שאם נעכב תשלום הכתובה, לא יהיה לאישה זו מקור מחיה, ולכן אין לסדר גט עד אחר שסילק הבעל את תשלום הכתובה.

וכך כתב שם בספר ישועות יעקב:

דבהאי סברא נחלקו, דהרשב"א סובר כדעת הרי"ף דכיון שנתגרשה אין לה מזונות, משום הכי סובר שאינו יכול לגרשה באין לו כדי כתובה, דחז"ל עשו חיזוק לדבריהם דאם לא כן לא הועילו בתקנתן, דכל אחד יערים לאפקועי חיוב כתובה משום הכי עשו דכל זמן שלא ייתן לה כתובה לא יוכל לשלחה, והרא"ש לסברתו דבאין לו ליתן כדי כתובה אף בגירשה חייב במזונותיה אם כן הועילו חז"ל בתקנתן דלא שייך אתי לערומי דיצטרך ליתן לה מזונות וזה ברור וזה אתי שפיר הכל על נכון.

הרי שהסברא של הרשב"א לדעת הישועות יעקב היא, שהכתובה היא העוגן והביטחון שיש לאישה אחר הגירושין חלף מזונותיה שהיו לה בשעת נישואין. שעד שגירשה בעלה יש לה מזונות ממנו, וכשמגרשה פקעה לה זכות המזונות מבעלה אך כתחליף לכך יש לה את תשלום הכתובה (לא שזו היתה סיבת תקנת הכתובה, אלא מהבחינה המעשית גם מטרה זו מתקיימת בפירעון הכתובה סמוך לגירושין, ולכן חז"ל הקפידו שלא לסדר גט לצדדים בלי שמטרה זו הושגה) ולכן אין לסדר הגט בלא סילוק הכתובה תחילה.

ג. קיים חשש שאם לא ישלם כעת לא ישלם אחר כך

טעם נוסף מצינו לדינו של הרשב"א, והוא, שאם לא ישלם כעת את הכתובה וילך עם אישה זרה, יש חשש שלא יוכל לעמוד בתשלום הכתובה לאחר שכבר יהיו לו חיים חדשים עם אישה אחרת ולא נמצא מקום לגבות את חוב הכתובה.

וזה לשון בעל ויאמר יצחק (אבהע"ז סימן קעט):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכן מצינו לאחד קדוש מדבר מבית דין הראשונים שבמתא מכנסא יע"א שכתב בפסק דין וזה לשונו: ולהיות הכל תלוי לפי ראות עיני הבית דין, שאם רואים בבעל שאין דבר בפיו מה זה היה לו לבגוד בבת בריתו חנם, רק שזחה דעתו עליו ותלה עיניו בבנות הארץ, יש לבית הדין להפר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם תושייה, ולא יגרש עד שיפרע לה כל סכי כתובתה עיקר ותוספת ומתנה ונדונייתא עד סך פרוטה אחרונה וכו'. וראוי לכל בעל נפש היושב על כיסא דין לחוש לתועלת האישה ולא יחרוך רמיה צידו להוציא בת בריתו נקיה מכל ואיהו ליכול וליחדי עם אחרת, ובעת תבוע אותו הראשונה יפשוט לה את הרגל וכו', ולכן קם דנא דבנדון כזה אינו יכול לגרש עד שיפרע כל סכי הכתובה וכו'.

לשיטה זו הטעם לדין שכתב הרשב"א שאין לסדר גט לפני שיפרע הכתובה, הוא מעשי, שכעת יש מהיכן לגבות, ואפשר להניח שהבעל יעשה כל טצדקי כדי לשלם את הכתובה כדי שתיאות האישה לקבל את גיטה, אך אם ייתן גט תחילה מבלי לפרוע הכתובה, וילך ויישא אחרת, יש לחוש שבמשך הזמן לא יוכל לפרוע הכתובה וגם לא ירצה לעשות כל מאמץ כדי לשלם את הכתובה, ואף אנו לא נמצא מהיכן לגבות אותה ותצא האישה נפסדת.

ד. משום חינא

טעם נוסף מצינו בשו"ת הרדב"ז והוא, שכדי לקיים את תקנת כתובה שהיתה גם משום חינא (שאישה גרושה שיש בידיה מעות, גדל חינה, ויגדלו הסיכויים שתחזור ותינשא לאחר), ועל כן כדי להרבות את חינא יש לשלם לה את כתובתה עובר לגט ולא לאחריו.

וז"ל הרדב"ז (חלק ג סימן תקס"ו):

במי שרוצה לגרש אלא שאין לו לפרוע כתובה לכו"ע אין כופין אותו שישכיר עצמו אלא מגרש ויישאר עליו הכתובה חוב. הלכך בנדון דידן כיון שראובן הוא ודאי עני ורוצה לגרש, אין כופין אותו לעשות מלאכה כלל ואפילו שאינה בזויה. גם אין מוסיפין על כתובתה שאין זה מורד על אשתו כיון שרוצה לגרש אלא שאין יכול מפני התקנה שלא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן ייתן לה כתובה, שהרי מדין התלמוד יכול לזרוק לה גיטה ותהיה מגורשת ויפטר ממזונותיה ומתשמישה ולא יהיה מורד. וקרוב אני לומר שלא היתה התקנה אלא למי שנתברר שהוא ודאי עני ויש לו אישה רעה אין אדם דר עם נחש בכפיפה ויגרש ויהיה הכתובה עליו חוב, ואין ראוי לגלות דבר זה שלא ילמדו בני אדם לטעון שהוא עני ואין יכול לזון את אשתו ורוצה לגרשה, ושמא עיניו נתן באחרת ונמצאו בנות ישראל יוצאות בלא כתובה, ומתבטלת תקנת חז"ל דאמרו משום חינא.

הרי עיקר הטעם לדעתו שיש לשלם את הכתובה קודם הגט הוא, כדי שלא תצא האישה ויתמעטו הסיכויים שתחזור ותינשא מפני שאין לה מעות כלל.

לסיכום, מצאנו ארבעה טעמים לדינו של הרשב"א שאין ליתן גט קודם שסולק וסודר חוב הכתובה:

א. משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

ב. משום שבדרך כלל האישה ניזונת מדמי הכתובה חלף מזונותיה שמפסידה עם סידור הגט.

ג. משום שאם לא ישלם כעת חוששים שלא ישלם אחר כך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ד. שאישה ללא דמים לאחר הגט אין לה חן, ובכך לא יקפצו עליה לשאת אותה.

ונפק"מ בין הטעמים הם:

א. אם יש לו לשלם את עיקר כתובתה ולא את תוספתה, לטעם שלא תהא קלה בעיניו להוציאה התקיים הטעם בתשלום עיקר כתובה, ויכול לגרשה גם ללא שישלם לה כעת את התוספת, וכפי שאמר במפורש בעל העין יצחק. מה שאין כן לשאר השיטות, אפשר ולא התקיים הטעם והדין, משום שלטעם השני הסך הכולל הוא הסך הרצוי להיות חלף המזונות, ואף לטעם השלישי שאם לא ישלם כעת לא ישלם אחר כך, החשש קיים גם על התוספת כתובה, וכן לטעם הרביעי, שהחשש שלא יהיו עליה קופצים אם לא תקבל דמים, בוודאי שירכו הקופצים אם יהיה לה גם את התוספת כתובה, ויתכן ובסך עיקר הכתובה אין די לשם כך.

ב. אם יעמיד הבעל ערבויות כנגד חוב הכתובה בדמות עיקולים על נכסיו או ערבים אישיים על החוב - רק לטעם השלישי אפשר לסדר לאלתר את הגט, שהרי כל החשש היה שאם לא ישלם כעת שמא לא יוכל לשלם אחר כך, ואם כן, כאשר ישנם עיקולים או ערבויות מתאימים המניחים את דעת בית הדין, חשש זה הסתלק. אולם לשאר הטעמים, לכאורה נראה שהדין והתקנה לא באו על פתרונם, שהרי ללא תשלום בפועל אין כאן חלף מזונותיה ואין כאן תקנת חינא, ויתכן שאף הטעם "שלא תהא קלה בעיניו להוציאה" גם כן לא מתקיים, כי ודאי שיותר קל להביא ערב או לשעבד חפץ מאשר לשלם כסף ממש, אולם עדיין יתכן שגם לטעם זה מתקיים הטעם (בהתאם לאמור בשו"ע אבן העזר סימן סו סעיפים א-ב) וצריך עיון.

ג. אם האישה מקבלת מבעלה תשלום אחר שעל פי דין תורה היא לא זכאית לו, כמו במקרה נשוא החלטה זו, שבבית המשפט נדון תהליך פירוק שיתוף ואיזון הזכויות שתבעה האשה, שבסיום ההליכים האישה אמורה לקבל מבעלה את הפרש יתרת זכויותיו על זכויותיה, כך שהאישה תקבל סכום משמעותי (השנוי עדיין במחלוקת בין הצדדים) שגם ללא תשלום דמי הכתובה אפשר ומתקיימים הטעמים של תקנת הראשונים שלא לסדר את הגט קודם סילוק חוב הכתובה. נראה שרק לטעם של ה"ויאמר יצחק", שהתקנה היתה כדי שאם לא ישלם כעת עולה החשש שגם אחר כך לא יוכל לשלם, יתכן וחשש זה קיים גם כעת, אם הסכום אותו יצטרך הבעל לשלם לאישה אינו גבוה כסכום הכתובה, שהרי עדיין קיים החשש שמא יתחמק הבעל ויהיה קשה להוציא ממנו את דמי הכתובה בפועל. אולם לכל שאר הטעמים (שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, שיהיה לה מקור מחיה, חלף מזונותיה שמפסידה עם סידור הגט ומשום חינא להרבות עליה קופצים), הסכום החילופי שתקבל על פי פסיקת בית המשפט באיזון הזכויות, די בו בשביל להניח את הדעת ולא לעכב את סידור הגט.

על כן נראה, שלאחר פסיקת בית המשפט בעניינים הממוניים הנ"ל, ולאחר שתקבל האישה את חלקה המגיע לה על פי הפסיקה הנ"ל, אף שעדיין תביעת הכתובה לא התבררה בבית הדין, ואף אם הסכום שתקבל בערכאה האחרת יהיה נמוך מהסך הכולל של הכתובה אך גבוה מהסך הנהוג לגבות עבור עיקר כתובה, לא תהיה שום מניעה מלאשר לצדדים סידור גט לאלתר. ובוודאי לאותם דעות שהובאו לעיל (הבית שמואל, העין יצחק ועוד פוסקים) הסוברים שאין לעכב את הגט כששני הצדדים רוצים ומעוניינים בו.

החלטה

לאור כל האמור לעיל, לאחר שתתקבל הכרעת בית המשפט בדבר גובה התשלום אותו צריך הבעל להעביר לאשה, ולאחר שישולם לאישה סך זה שנפסק לה, תוגש בקשה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מתאימה לבית הדין, ותישקל בחיוב האפשרות לאשר פתיחת תיק לסידור גט באופן מידי. לחילופין, וככל שתתקבל בקשה מוסכמת באשר לכך, בית הדין יחל לדון בכתובה כבר עתה.

ניתן לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ז' בטבת התשע"ז (05/01/2017).

הרב אברהם דב זרביב

הרב דוד גרוזמן

הרב יצחק אושינסקי — אב"ד